

BÖLÜM 1

OKUL ÇAĞI ÇOCUKLARINDA KRONİK HASTALIK KAVRAMI

Dilek KONUK ŞENER¹

İÇERİK

- 1.1. Giriş
  - 1.2. Kronik Hastalıkların Tanımı ve Kapsamı
  - 1.3. Dünya’da ve Türkiye’de Kronik Hastalığı Olan Okul Çağı Çocuklarının Durumu
  - 1.4. Kronik Hastalığın Okul Çağı Çocukları Üzerindeki Etkileri
  - 1.5. Okul Çağı Çocuklarındaki Kronik Hastalığın Aile ve Sosyal Çevre Üzerindeki Etkileri
  - 1.6. Kronik Hastalığı Olan Okul Çağı Çocuklarının Gereksinimleri
  - 1.7. Okul Çağı Çocuklarında Kronik Hastalıklardan Korunma
  - 1.8. Sonuç
- Kaynaklar

1.1. Giriş

Günümüzde kronik hastalıklar yüksek morbidite ve mortalite oranına sahip, önemli sağlık sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır (1,2). Kronik hastalık tanımı, genel olarak bulaşıcı olmayan hastalıkları ifade etmektedir (2). Bu has-

¹ Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD., Düzce, Türkiye, dilekkonuk@duzce.edu.tr

1.8. Sonuç

Okul çağı çocuklarında görülen kronik hastalıklar, prevalansı gün geçtikçe artan, tıbbi bakım gerektiren, genetik, fizyolojik, çevresel ve davranışsal faktörlerin kombinasyonu sonucunda oluşan önemli sağlık sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok boyutlu bir kavram olan kronik hastalıklar, çocukların fiziksel, bilişsel, psikososyal gelişimini, yaşam kalitesini ve akademik başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Farklı kronik hastalıkları olan okul dönemi çocuklarının kendilerine özel gereksinimleri bulunmakta, ancak ortak olan ihtiyaçlarının “eğitim” olduğu bildirilmektedir. Çocuklar okula devam sorunları, akademik başarıda düşme, öğretmen ve akranları ile olan ilişkilerinde bozulma, akran zorbalığına ve stigmatizasyona uğrama, öğrenmeye isteklilikte azalma, sınıf tekrarı yapma ve okula yönelik motivasyon kaybı yaşamaktadırlar.

Çocuğun gereksinimlerinin karşılanması ve biyopsikososyal iyilik hali için, sağlık ve eğitim alanındaki tüm meslek gruplarının sorumluluk alması önem arz etmektedir. Bu amaçla, hekim, hemşire, psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen ve okul yöneticilerinin yer aldığı multidisipliner ekip yaklaşımı uygulanmalıdır. Çocuklar okul yaşantısında ailesi ile bütüncül olarak değerlendirilmeli ve sağlık gereksinimleri karşılanmalıdır. Multidisipliner ekip yaklaşımı sayesinde, öğrencinin eğitimini kısıtlayacak engellerin önüne geçilmesi ve akademik başarısını yükseltmesi de sağlanmalıdır.

Kaynaklar

1. Cortes JB, Fernández CS, Oliveirae MB. Chronic diseases in the paediatric population: Comorbidities and use of primary care services. *An Pediatr (Barc)*. 2020;93(3):183-193
2. Karan MA. Kronik Hastalıklar ve Yaşlı. Ünal M (ed.) *Kronik Hastalıklarda Rehabilitasyon ve Egzersiz Uygulamaları* içinde. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi; 2021. p.2-20.
3. Çakır G, Altay N. Kronik hastalığı olan çocukların bakımında okul hemşiresinin görev ve sorumlulukları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2021;14(1), 55-61.
4. Sentenac M, Santos T, Augustine, L, et al. Chronic health conditions and school experience in school-aged children in 19 European countries. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 2022;1-11. doi:10.1007/s00787-022-01987-8.
5. Akgül E, Ergün A. Toplum sağlığının geliştirilmesinde okul sağlığı hemşireliği, *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2021;3(2): 141-153.
6. Akkuş SY, Ayhan AB. Kronik hastalığı olan çocukların davranışlarının ve yaşam kalitelerinin incelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 2020;14:129-135. doi:10.12956/tjpd.2018.394.
7. Yu G, Tabatabaei M, Mezei J, et al. Improving chronic disease management for children with

- knowledge graphs and artificial intelligence. *Expert Systems with Applications*, 2022; 201: 117026
8. Martinez YJ, Ercikan K. Chronic illnesses in Canadian children: what is the effect of illness on academic achievement, and anxiety and emotional disorders?. *Child: care, health and development*, 2009; 35(3):391-401. doi:10.1111/j.1365-2214.2008.00916.x
  9. Thongseiratch T, Chandeying N. Chronic illnesses and student academic performance. *Journal of Health Science and Medical Research*, 2020;38(3):245-253. doi:10.31584/jhs-mr.2020738.
  10. Vaz EMC, Collet N, Cursino EG, et al. Challenges in primary care regarding children and adolescents with chronic conditions in Brazil. *Qualitative Health Research*, 2019; 29(13):1978-1987. doi:10.1177/1049732319847961
  11. Devlet İstatistik Enstitüsü. Türkiye özürülüler araştırması-2002 (2. Baskı), Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.2009.
  12. Tan J, Yin H, Meng T, et al. Effects of sandplay therapy in reducing emotional and behavioural problems in school-age children with chronic diseases: A randomized controlled trial. *Nursing Open*, 2021;8(6):3099-3110. doi: 10.1002/nop2.1022
  13. Törüner EK, Büyükgönenç L. Çocuk Sağlığı Temel Hemşirelik Yaklaşımları. Ankara: Göktuğ Yayıncılık; 2012.
  14. Silvia GG, Motellón MC, Gómez CA, et al. Schoolchildren with chronic diseases; what are teachers worried about?. *Anales de Pediatría*, 2021; 93(6):374-379.
  15. Lum A, Wakefield CE, Donnan, B, et al. School students with chronic illness have unmet academic, social, and emotional school needs. *School Psychology*, 2019;34(6):627-636. doi:10.1037/spq0000311.
  16. Lum A, Wakefield CE, Donnan B, et al. Understanding the school experiences of children and adolescents with serious chronic illness: A systematic meta-review. *Child: Care, Health and Development*, 2017; 43(5), 645-662.
  17. Mitchell R, Cameron CM, Lystad RP, et al. Impact of chronic health conditions and injury on school performance and health outcomes in New South Wales, Australia: a retrospective record linkage study protocol. *BMJ Paediatrics Open*, 2019;3(1):1-6. doi:10.1136/bmjpo-2019-000530.
  18. Ak B. Kronik ve Yaşamı Tehdit Edici/Ölümcül hastalığı Olan Çocuk ve Hemşirelik Yaklaşımı. Conk Z, Başbakkal Z, Yılmaz HB, Bolışık B (ed.) *Pediatric Hemşireliği* içinde. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi; 2013. p.901-936.
  19. Engin EA, Yıldırım F, Puruçuoğlu E. Kronik hastalığa sahip çocukların psikososyal sorunları: Pediatric sosyal hizmet müdahaleleri odağında bir derleme; *J Curr Pediatr* 2021;19:271-279. doi:10.4274/jcp.2021.0033.
  20. Leong K, Ong TW, Foong YW, et al Multidisciplinary management of chronic atopic dermatitis in children and adolescents: a prospective pilot study. *Journal of Dermatological Treatment*, 2022; 33(2):822-828. doi:10.1080/09546634.2020.1782321.
  21. Dinleyici M, Şahin Dağlı F. Evaluation of quality of life of healthy siblings of children with chronic disease. *Türk Pediatrisi Ars*, 2018; 53(4): 205-13.
  22. Uhm JY, Choi MY. Barriers to and facilitators of school health care for students with chronic disease as perceived by their parents: a mixed systematic review. *Healthcare*, 2020; 8(506):1-13. doi:10.3390/healthcare8040506

23. Saydamlı Ş. Kronik Hastalıkların Yönetiminde Entegre Bakım Modelleri. Ünal M (ed.) *Kronik Hastalıklarda Rehabilitasyon ve Egzersiz Uygulamaları* içinde. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi; 2021. p.32-44.
24. Akpınar NB, Ceran MA. Kronik hastalıklar ve rehabilitasyon hemşireliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2019;3(2):140-152.
25. TDK (2022). Available from: <https://sozluk.gov.tr/>, [Accessed: 12nd Apr 2022]
26. Çavuşoğlu H. *Çocuk Sağlığı Hemşireliği Cilt 1*. (12. Baskı), Ankara: Sistem Ofset Basımevi, 2015.
27. T.C. Resmi Gazete. Millî Eğitim Bakanlığı Özel, Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği. 22.7.2005/ 25883. Available from: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html>. [Accessed: 12nd Apr 2022]
28. CDCP (Center for Disease Control and Prevention) 2022. About Chronic Diseases. Available from: <https://www.cdc.gov/chronicdisease/about/index.htm>. [Accessed: 21st Apr 2022]
29. WHO. Noncommunicable diseases 2021, Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases>. [Accessed: 12nd May 2022]
30. Jain RP, Als D, Vaivada T, et al. Prevention and management of high-burden non-communicable diseases in school-age children: a systematic review. *Pediatrics*, 2022; 149(6):e2021053852F. doi:10.1542/peds.2021-053852F
31. Sezer TA, İlhan SE. Kronik hastalığa sahip çocuk-ergen ve ebeveynlerinin yaşam kalitesi algıları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2019; 28(2):127-136. doi:10.17942/sted.472967
32. WHO. Disability and health 2021 Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health> [Accessed: 22nd May 2022]
33. Hoffmann I, Diefenbach C, Gräf C, et al. Chronic health conditions and school performance in first graders: a prospective cohort study. *PLoS One*, 2018; 13(3):e0194846. doi:10.1371/journal.pone.0194846
34. UNESCO. Global education monitoring report 2020: Inclusion and education: All means all. Paris:UNESCO.
35. WHO. The Global Strategy for Women's, Children's and Adolescents' Health (2016-2030). Every Woman Every Child 2015, Available from: <https://globalalliancematernalmentalhealth.org/wpcontent/uploads/2017/12/globalstrategyreport2016-2030-lowres.pdf> [Accessed: 26th June 2022].
36. Köse S. Çocuklarda Kronik Hastalıklar ve Bakım. Durna Z (ed.) *Kronik Hastalıklar ve Bakım* içinde. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2012. p.503-515.
37. Mitchell AE, Morawska A, Mihelic MA. Systematic review of parenting interventions for child chronic health conditions. *Journal of Child Health Care*, 2020;24(4):603-628. doi:10.1177/1367493519882850
38. Dieluweit U, Debatin KM, Grabow D, et al. Educational and vocational achievement among long-term survivors of adolescent cancer in Germany. *Pediatric Blood & Cancer*, 2011;56:432-438.
39. Moonie S, Sterling DA, Figgs LW. et al. The relationship between school absence, academic performance, and asthma status. *Journal of School Health*, 2008; 78:140-148.
40. Dong C, Wu Q, Pan Y, et al. Family resilience and its association with psychosocial adjustment of children with chronic illness: A latent profile analysis. *Journal of Pediatric Nursing*, 2021; 60:6-12. doi:10.1016/j.pedn.2021.02.010.

41. Bolat EY. Süreğen hastalığı olan çocuklar ve hastane okulları. *Milli Eğitim Dergisi*, 2018;47(218): 163-186.
42. Cohn LN, Pechlivanoglou P, Lee Y, et al. Health outcomes of parents of children with chronic illness: a systematic review and meta-analysis. *The Journal of Pediatrics*, 2020;218: 166-177. doi:10.1016/j.jpeds.2019.10.068
43. Tekeli A, Bodur İ, Öztürk B. et al. Acil servise başvuran kronik ve akut hastalığı olan çocukların annelerinde depresyon ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 2022;55(1):39-44. doi:10.20492/aeahtd.10061 32.
44. Sevinç N, Öztürk A, Sevinç E. Çocuklardaki çölyak hastalığının annelerin yaşam kalitesi ve depresyon düzeylerine etkisi. *Akademik Gastroenteroloji Dergisi*, 2019;18(2):59-63.
45. Deavin A, Greasley P, Dixon C. Children's perspectives on living with a sibling with a chronic illness. *Pediatrics*, 2018; 142(2):e20174151. doi:10.1542/peds.2017-4151.
46. Schamong AS, Liebermann-Jordanidis H, Brockmeier K, et al. Psychosocial well-being and quality of life in siblings of children with congenital heart disease: A systematic review. *Journal of Child Health Care*, 2022; 26(2):319-337.
47. Fidan G, Çalışkan D. Okul öncesi eğitim kurumlarında çölyak hastalığı yönetimi: Öğretmenin rolü. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2020;4(3):901-917. doi:10.24130/ eccd-jecs.1967202043227.
48. Günler OE. Kronik hastalıkların yol açtığı bazı toplumsal problemler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2019; 42:392-400.
49. Varlıklıöz K, Keskinlikç A. Çocukluk Döneminde Damgalama. Soslu, R. (Ed.) *Academic Developments on Health Sciences* içinde., İzmir: Duvar Yayınları; 2021. p.221-234.
50. Kabasakal E. Her okula bir hemşire: Kaynaştırma öğrencileri ve sağlık gereksinimleri. *J Contemp Med*, 2019; 9.2: 191-195. doi:10.16899/jcm.577310.
51. Yıldırım Duman JG, Çevirgen A. Kronik hastalıkların yönetiminde kullanılan bilişim tabanlı uygulamalar. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2019; 6(1):65-73.
52. Gözen Ö, Buz S. Türkiye'de koruyucu ve önleyici ruh sağlığı uygulamaları: Sosyal hizmet uzmanları ve hastaların deneyimlerine dair nitel bir araştırma. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2020;12:18-42. doi:10.18863/pgy.662628.